

İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ

Edebiyat Fakültesi

Türk Dili ve Edebiyatı

Dergisi

Cilt: III

SAYI: 1-2

İSTANBUL

İbrahim Horoz Basımevi

1948

Abdülkadir Karahan
FUZÛLÎ'NİN MEKTUPLARI

II

III. Mektup metinlerine dair

1. Şikâyetnâme yazmaları arasında *Veliyüddin Kütüphanesindeki* nüsha, görebildiklerimizin en eskisi, sahiha en yakın görünenidir. Ondan sonra *Murat Molla Kütüphanesindeki* yazma dikkatimizi çekti. Biz bu iki manüskriyi esas almakla beraber, 1924 basımlı Fuzûlî Külliyyatındaki Şikâyetnâme'nin de bir yazmadan geldiğini hesap ederek tenkitli tabı da kullandık. Ayrıca *Izmir-Karşıyaka'da Kadri Şencan'da* mevcut yazma bir mecmuadaki eksik Şikâyetnâme nüshası ile *Mahmut Şevket Esendağ'ın* hususî kütüphanelerindeki 984/1576 istinsah tarihli Fuzûlî Divanı içindeki nüshayı da görmüş bulunuyoruz. Eyub'da Husrev Paşa Kütüphanesinde 364 numarada kayıtlı olduğu kütüphane fihristinden anlaşılan ve evvelce Ankarada gördüğümüz-1017/1608 de Kerkük'ta İlyas b. Abdullah hattile istinsah edilen yazmayı, yeniden araştırdıkça da, bulamadık.

A. (*V Nüshası*). Veliyüddin Kütüphanesinde 2735 numaralı Mecmū'at-ül-mekātīb (Şikâyetnâme var. 28a - 30a arasındadır).

Vişne renginde üç zencirekli (ikisi ince, biri kalın) meşin kaplı olan bu mecmua: umumiyetle krem ve bej renkli kâğıtlara yazılmış (pek az miktarda açık sarı ve açık mavi yapraklara da raslanır) üç mecmuadan ve 231 varaktan ibaret olup, asıl bizi ilgilendiren 141 varaktan müteşekkil bulunan birinci mektuplar mecmuasıdır.

Mihrabiyesi açık yeşil, koyu kırmızı, lâcivert ve yaldızla süslenmiştir. İlk varaklar altun cetvellidir. Yazı mütenevvi olup nesih talik ve rıka kullanılmıştır. Başlıkların çoğu kırmızı mürekkeble olmakla beraber müzehhep olanları da mevcuttur. Sayfa ölçüsü: 330×190^{mm} dir. Yazı ölçüsü mecmualara göre değişmek-

tedir. Her sayfadaki satır adedi ortalama: 23 tür. Vâkif mührü (شيخ الاسلام ولي الدين أفندي ابن المرحوم الحاج مصطفى انا ابن المرحوم الحاج حسين انا سنه 1175) vardır.

Nesihle yazılmış olan bu birinci büyük mektuplar mecmuasının süslü ve yaldızlı ketebesine göre: camii ve kâtibi Dizfulu Mehmed b. Salih'tir. Eserin istinsahı: 27 Muharrem 987/26 Mart 1579 tarihinde tamamlanmıştır (var. 141 a).

Bu mecmua, Osmanlı Tarihi ve Edebiyatı bakımından önemli ve değerli siyasî ve edebî mektup suretleriyle, —örnek mahiyetinde— muhtelif arz'lar, iltimas, iştihak, terbiyet, firak, tehniyet ve mahabbet nâmeleri; evlenme, sünnet, sıhhat, memuriyet tebrikleriyle taziyetnâmeleri taşımaktadır.

Eser Sadrazam *Sinan Paşa* tarafından *Şah Abbas'a* hitaben yazılmış olan bir mektupla başlıyor (var. 1b-2a). Tarihi ve edebî ehemmiyeti olan kısımlarını, sırası ile neşredeceğimizi ümit ettiğimiz bu mektuplardan şimdilik yalnız bir kaçına işareti yeter buluyoruz:

Sultan Ahmed'in Sultan Beyazıd'a gönderdiği arz sureti (var. 19 a); Süleymaniye Camiinin inşası münasebetile *Şah Tahmasb* tarafından *Sultan Süleyman'a* gönderilen tehniyet-nâme sureti (Farsça, Rebiülevvel 968/Kasım 1560, var. 80b-82 a); *Husrev Paşa* Bağdat Mirmiranı olunca *Şah Tahmasb'in* gönderdiği tebrik metubu (Türkçe, sıçkan yıl 971/1563, var. 82a-84 a).

Camiinin sekizinci bap adı ile ayırdığı ve şu başlığı koyduğu bölüm, bu münşeât mecmuasının üzerinde en çok işlenilmesi gereken kısmıdır:

«Pâdişâhân-ı Rûm ve 'Acem ve Şehinşâhân-ı Türk-ü-Deylem ve şehzâdehâ-yı mu'azzam ve pâşâhâ ve ümerâhâ-yı mükerrer mâbeynlerinde muhârebe ve kıtâl ve mücâdele ve cidâl ve mübâhase ve cevâb ve sü'âl ve münâkaşa ve kiyl-ü-kâl ki evâyilde ve şulh-ü-'ahd-ü-misâk ki evâhırda vâki' olmuşdur» (var. 93 v. dd.)

Sultan Selim (II) den *Şah'a*, *Sultan Beyazıd* hakkında gönderilen müteaddit mektuplar (var. 98 v. d., 108b. v. d).

Sultan Süleyman'in Şah Tahmasb'a (dördüncü defa olarak *Mustafa Çavuş* ve *Hasan Çavuş* ile ve elçi adamlarından *Enes Kulu* ve *Hoca Bayramla*) yolladığı nâme (var. 110b.-112 a); *Şah*

Tahmasb'in *Kanunî*'ye gönderdiği mektup suretleri; *Ayas Paşa*ya iletilen mektuplar, onun Bağdad'dan cevabı; *Topal Mustafa Paşadan*, *Piri Paşadan* Mısırda hain *Ahmet Paşaya* yazılan hakaretnâmeler...

Mecmuanın hatimesinde iki küçük fasıldan ibaret «hezl-üslûp ve hicv-i melîh-ü-mergûb» diye vasıflandırılan sayfeler: mizah edebiyatı bakımından çok enteresandır.

İkinci ve üçüncü risalelerin tahrir tarihleri 1000/1591 den sonradır. Üçüncü risalenin başında «رسالة ر عبر در حق ابراهيم پاشا» «رسالة ر عبر در حق ابراهيم پاشا» kaydı vardır (var. 163b-165b). Bunda da bir hayli mektup suretleri bulunuyor. *Gani-zâde Çelebi Abdurrahman Efendi* ağzından Tatar Han Hazretlerine yazılan mektup (var. 195b-196a); *Sultan Süleyman*'in makbul ve maktul *Ibrahim Paşa*'yı Mısır'a irsal eyledikde dâvet-nâmeleri (var. 235b); *Ibrahim Paşanın cevabı* (aynı yerde); bunlara *Hayalî*'nin bir naziresi, *Sultan Murad*'in bir mektubu (var. 238b-239) bu aradadır.

B. (*L Nüşası*). Murat Molla Kütüphanesi Lâlâ İsmail Efendi No. 472 de bulunan Fuzûlî Divanı'nın başındaki şikâyet-nâm e nüshası (Şikâyetnâme var. 1b-4b arasındadır).

Vişne renkli, yine üç zencirekli zarif meşin bir kap içindeki Fuzûlî'nin Şikâyetnâme'si ve Türkçe Divanı: az saykallı kâğıt üzerinde nesih hattı ile yazılmıştır. Eser 122 varaktır. S. ölç. 205×130^{mm} dir. Yazı ölç. 152×90^{mm} dir. Her sayfada ortalama 19 satır vardır. *Abdülhamid I* in vâkıf mührü mevcuttur.

Nişancı Paşa mektubu, başta olup, mihrabiyesi süslüdür. İlk iki sayfa altın cetvellidir. Mektupta söz başları, âyetler kırmızı mürekkepledir.

Başlığı: «مکتوب مولانا فضولى بخدمت مرحوم نیشانجی پاشا» şeklindedir. Türkçe Divan dibacesi var. 4b de başlar, 9a da biter. Sonra kasideler gelir (var. 48b ye kadar). Üç yapraklık bir farsça şiirler kısmı da vardır (var. 48b-51b). Bunu gazeliyat takip etmektedir.

Son varakta Divan, Fuzûlî'nin şu arapça şiirle tamamlanıyor:

قد ذاب من الفراق حمى ودمى
 وازداد من الشوق اليكم المي
 كم اكتب قصتي اليكم بدمى
 كم اصبر ياليت وجودى عدى

Ketebe, mektubun ve divanın cemazilahâr 1101/Mart 1690 da istinsah edildiğini gösteriyor.

C. (*K Nūshası*). 1342/1924 te Yeni Şark Kütüphanesi tarafından bastırılan Külliyyat-ı Fuzûlî'nin s. 99-103 ü arasında bulunan Şikâyetnâme: - not 4 ve 5 te de belirtildiği gibi- 1308 ve 1328 tabılarının aynıdır. Ve esas itibarı ile, bu basmalar da yazma nüshalardan alınmış olmak hasabile, pek âlâ karşılaştırmalarda kullanılabilirler düşüncesi ile, bunlardan istifade edilmiştir.

Biz neşrimizde Şikâyetnâme için : az yukarda da söylediğimiz gibi V nüshası dediğimiz *Veliyüddin yazması* ile L nüshası dediğimiz *Lâlâ İsmail yazmasını* ve K nüshası adını verdiğimiz *1924 basımını* esas olarak almış bulunuyoruz.

2. Musul Mirlivâsı Ahmet Bey Mektubunun, şimdiye kadar, o da muhatap tayin edilmeden bilinen tek sureti: *Kütahyada Vâhit Paşa Kütüphanesindeki* 5535 numaralı münşeat mecmuasındaydı (var. 284a-285b).

Fuzûlî Hayatı ve Şahsiyeti adı ile 1944 te hazırladığımız doktora tezinde ilk defa bahis mevzuu ve nakil ettiğimiz bu iştiyaknâme: 1945 kasımında *Kemal Edip Ünsel* tarafından «Fuzûlî'nin bilinmeyen bir mektubu» başlığı ile yayınlanmıştır (Bk. not 6 ve II, 2.). Bu nüshanın Türk Dili Belleten'inde kısa bir tavsifi de yapılmıştır. Vâhit Paşa Kütüphanesindeki suret, esasen eksik ve hatalı olduğu gibi, neşir sırasında da bazı mürettip hatalarına ve atlamalara uğradığından epeyi kusurlu kalmıştır.

Bir az-yukarıda tavsifini yaptığımız *Veliyüddin Kütüphanesindeki Mecmuat-ül-mekâtîb*'in tetkiki sırasında : «جوابنامه مكتوب» احمد بك ميرلواء موصل اشتياقنامه از جانب مولانا فضولى بغدادى رحمه» başlıklı bir mektupla karşılaştık (var. 35b-36b). İşte bu : «Fuzûlî'nin bilinmeyen mektubu» nun yeni ve neşredilene nazaran daha tam bir nüshasından başka bir iştiyaknâme değildir.

Biz ayrıca yine bu mecmua içinde, bir az evvel işaret ettiğimiz, *Selim II den İran Şahına* gönderilen bir mektuba alınan Fuzûlî'nin bu iştiyaknâmesindeki altı beyte de dikkat ettik (var. 98a).

Veliyüddin nüshasını : V, *Vâhit Paşa nüshasını* : H ve Şah'a gönderilen mektupdaki *beyitleri de* VT ile gösterdik

Neşrimizde Veliyüddin yazması esas olmakla beraber, Vâhit Paşa yazması da gözden ırak tutulmamıştır.

3. Bağdad Valisi Ayas Paşa'ya yazılan mektubun mevcudiyetine bir cümle ile *Prof. Dr. M. Fuad Köprülü* de son aylarda temas etmiş bulunmaktadır (İslâm Ansiklopedisi, 37. cüz, Fuzûlî Maddesi, s. 697).

Bu muhabbetnâmenin biricik sureti : tavsifini yapmış bulunduğumuz Veliyüddin Kütüphanesindeki *Mecmû'at-ül-mekâtib*'in 30. varakındadır. İlk defa burada yayımlanmaktadır.

4. Kadı Âlâüddin Mektubunun nüshasına geçen yaza kadar memleketimizde rastlanmamıştır. *M. Fuad Köprülü* tarafından, kaynak zikredilmeden, Leningrad'daki Fuzûlî Külliyyatında meveut olduğu bildirilen (İslâm Ansiklopedisi, yukarıda gösterilen yer) ve *Kemal Edip Ünsel'ce* de bir defa «Kadı Âlâüddin ve oğlunun doğması» (Bk. Türk Dili Bülteni, not 6 da geçen yerde, s. 384) adlı bir eser olarak anılan, bir defa da «Kadı Âlâüddin Hikâyesi» diye kaydedilen (Bk. Fuzûlî'nin bilinmiyen bir farsça kasidesi, Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi, c. IV, sayı : 3 ten ayrı basım) bu mektubun iyi ve sahih bir yazmasını : *Süleymaniye Esat Efendi Kütüphanesinde* 3790 numaralı mecmua içinde bulduk.

Kahve rengi, sırtı vişne çürüğü meşin kaplı, basit şemseli, miklepli bir kabı bulunan bu *Mecmua-i Resâil*'in kâğıdı az saykallıdır. Kullanılan yazılar talik ve nesihdir. S. Ölç. 195×107 Mm. dir. Satır adedi, sayfalarda muhtelifdir. Tamamı 197 varaktan ibarettir, Vâkıf mührü vardır.

Baştaftaki fevâit kısmında, «*...*» diye başlıyan ve mecmuadaki risalelerin umumî mahiyeti ile tahrir mahallerinden ve tarihlerinden bahseden bir sayfalık yazı vardır ki : ard-arda gelen iki varakta da pek az farkla tekrar edilmiştir. Birinci defasında aynı zamanda sayfa sonuna bir de fihrist mahiyetinde

mecmua muhteviyatı yazılmışsa da, eksiktir. Sözelimi Fuzûlî'nin mektubuna burada işaret edilmemiştir.

Yine favait kısmında Farsça bir iki küçük manzum parça ile Türkçe bir kıta ve Bağda'da 962-63/1555-56 tarihinde azim bir taun çıktığına dair kayıt vardır.

Mecmua *Abdülcemil b. Necef el-Bağdadi* elile tahrir edilmiştir. Zahriyeye göre: istinsah işi 998 Ramazanı/1590 Temmuzunda *İstanbulda* başlamış ve 999/1591 de *Trabzon'da* tamamlanmıştır.

Mecmuanın içinde 996 da *Urfada* (var. 56a), 997 de *Âmid'de* (var. 97a) istinsah edilen risalecikler de vardır.

'Abdülcemil b. Necef al-Bağdadi'nin Trabzon Valisi İskender Paşa oğlu *Mehmed Paşanın* adamlarından olduğu ve veli-nimeti ile İstanbuldan deniz yolu ile Trabzona gittiği mecmuadaki muhtelif kayıtlardan anlaşılıyor.

Fevaitteki bir nota göre de 18 nisana rashyan 19 Şaban 1003 tarihinde, müstensihin bir oğlu doğmuş ve *Mehmed Said* adı konulmuştur.

Mecmuada Farsça, Arapça ve Türkçe kullanılmıştır. Son varaklardan birinde «*لحزروه الحقيق*» işaretile *Zihni* isimli bir şairin hattı desti ile muharrer oldukça güzel bir gazel vardır (var. 196b).

Mecmua muhteviyatı: zahriyede de işaret edildiği şekilde tefsir, hadis, mücerrep dualar, şiirlerle ilgili olduğu gibi şayanı dikkat bazı yazılar ve mektuplarla da süslenmiştir. Bu arada *Ebüssuûd Efendinin* Halifeden tavâfı Beyt-ül-harâm ve ziyâret-i Ravza-i muṭahhara için izin istida eden yazısının sureti (var. 99b), Semaniye mansıbı ile tekrim olunanlara tebrik yolunda mektup ve saire de vardır. Ayrıca mevcut bir risale çalışmayı öğme ve tenbelliği yerme babındadır ki, incelenmeğe değer (var. 139 v. d.).

Fuzûlî'nin Kadı Âlâüddin'e Mektubu var. 98 dedir.

Neşrettiğimiz her dört mektupta, müstensih hatalarını da yer yer düzeltmeğe ayrıca gayret ettik. Tek nüsha olmıyanlarda usulüne göre farkları gösterdiğimiz gibi, daima müellifin kaleminden çıkması muhtemel olanı düşünerek, ona göre hareket ettik. Esas alınan nüshada sanatkârın tarzına aykırı ifadeye raslandığı ve

ya diğer nüshalarda daha uygun manalı sözler bulunduğu zaman, onlar alınmıştır. Bizim aslına daha uygun bularak kendi koyduğumuz kelimelerle nüsha farklarını, haşiyelerde kolayca takip mümkündür. Tek nüshalar için de : düzeltmeler ve istinsah hataları haşiyelerde gösterilmiştir.

★

IV. Mektup Metinleri

A

Mektüb-i hikmet-üslüb ez-zebân-i efşah-el-fuşahâ ve 'ş-şu'arâ' Mevlânâ Fuzûlî رحمه الله عليه be-hıdmet-i Hâzret-i Nişancı Paşa Celâl-Zâde رحمه الله شاه

- 3 (مکتوب حکمت اسلوب از زبان افصح الفصحى والشعرا مولانا فضولى رحمه الله عليه بخدمت حضرت نشانجى پاشا جلال زاده عظم الله شانہ)
- 6 Mâlik-i mülk-ārây-i 'âlem ve hâkim-i hikmet-fezây-i ekâ-lîm-i hikem ma'mûre-i cihânı vaqf-ı erbâb-ı istirzâk edüb tevliyetin mülûk-i 'adâlet-şî'âr ve hükâm-ı merhamet-dişâra tefviż etdükce ve hânîkâh-ı tengnâ-yi 'arşa-i
- 9 imkânda âsar-i erbâb-ı istihkâk olub her ferdine miqdârınca hızanê-i gaybdan vazife-i müstemirre yetdükce ol mümlî-i erkâm-ı Dîvân-ı Hılâfetün qalem-i müşg-bârları miftâh-ı künûz-i erzâk-ı aşhâb-ı istihkâk ola ve ol nâkil-i a'lâm-i istihkâm-bünyân-ı salţanatun raqam-ı
- 12 'anber-nişârlarında hadâyık-ı ahdâk-ı erbâb-ı nazâr beşâret bula. Şerh-i şemme-i senâ ve ref'î ruq'a-i şimedü'adan şoñra
- 15

1-4 Mektüb-i V : Mektüb-i Mevlânâ Fuzûlî be-hıdmet-i Nişancı Paşa L Mektüb-i hikmet-üslüb ez-zebân-i efşah-eş-şu'arâ Mevlânâ Fuzûlî-i Bağdâdi رحمه الله عليه be-hıdmet-i hâzret-i Nişancı Paşa K حفظه الله تعالى مما يخاف ويحشى VL : — K || 6 hikem VL : — K || erbâb-ı V : — LK || 8 etdükce VK : etdükde L || 9 istihkâk LK: istirzâk V || 12 aşhâb-ı L : erbâb VK || ve LK : — V || 15 bula VK: birle L || şemme-i ruq'a-i K : şemme-i senâ ve ref'î L, — V

(Meşnevî)

- 18 'Arz eder hâk-sâr-ı bî-mıkdâr
Bende-i kem-terin Fuzûlî-i zâr
Ki muķim-i maķâm-ı 'uzlet iken
- 21 Sâkin-i güşe-i kanâ'at iken
Başuma düşdi câh sevdâsı
Zevķ-i ehl-i tama' temennâsı
- 24 Heves-i kesb-i neng-ü-nâm etdüm
Taleb-i rif'at-i maķâm etdüm
İstedüm kim 'ulüvv-i kâdr bulam
- 27 Mazhar-ı lâtf-u Pâdişâh olam
Bilmedüm kim şikeste-hâl oluram
Hased ehline pây-mâl oluram
- 30 Tama' eşrâra hâdim olmağ imiş
Süfehâya mülâzim olmağ imiş
Kim ki Allâhdan ibâ eyler
- 33 Ğayrı dergâha ilticâ eyler
Hâşılı zillet-ü-ħasâret olur
Raht-ı ümmidi ye'se ğâret olur

36 (Nesr)

- Elhâşıl fark-ı iktidârımı efser-i kanâ'at ile ve kâleb-i
i'tibârımı hıl'at-i 'uzlet ile müzeyyen kılub ve temlik-i
- 39 'avâlim-i ma'nâyî teşhîr-i eķâlîm-i şüretden yegrek bilüb
pâdişâh-ı mülk-i istiġnâ ve hâkim-i 'alel'itlâķ-ı memâlik-i
faķr-ü-fenâ iken cevher-i zâtum iķtîzâ-yi tekmiil edüb
- 42 ve şüret-i sülükümden reng-i tevekkül gidüb 'âlem-i
himmetden bu sürüşa mülhem oldum ve bu ilhâmı işġâ
kıldum ki ey ġâfil 'âlem-i şüret mazhar-ı şifât-ı İllâhidür
- 45 ve mehbeť-ı envâr-ı ġuzûzât-ı nâ-mütenâhî. Her âyîne
mülk melekütdan münfek olmaz ve ġaşâyış-i mülkden
behre-mend olmayan serâ'ir-i melekûta dest-res bulmaz.
- 48 Lâ-cerem ġukkâm-ı mülke tevessül mücib-i ġuşul-i me-

17 meşnevî V: nazım L, — K || 21 kanâ'at LK: ferâġat V ||
26 kim L: ki VK || 27 Pâdişâh VK: Pâdişâhî L || 29 ehline
LK: ehlini V || 35 ye'se LK: bāba V || 36 nesr: — VKL || 42
gidüb VK: — L || 44 şüret VK: muķarrerāt L || İllâhidür VK:
Allâhdür L || 45 nâ-mütenâhî LK: + dūr V

vāhibdür ve mülük-i ‘aşra tevaşşul bâ‘iş-i vuşul-i meţā-
libdür ve hadīs-i şahīhdur السلطان ظل الله andan istiğnā
51 hatādur ve haber-i şarīhdür لارتبة فوق رتبة السلطان الالى
serir-i ma‘nide pāye-i hılā-
54 fetdür ve serir-i hükümeti haqıqatde mesned-i imāmetdür
(Kıt‘a)

Pādişāh-ı baħr-ü-ber Sultān Süleymān-ı Veli
57 Ol ki maħz-ı ‘addür zāt-ı vilāyet-perveri
Hālī andan olmasun yā Rab vilāyet tā-ebed
Kim vilāyetden degül hālī şafā-yi‘ cevheri

60 Elkışsa bu taħrik ile dergāh-ı mu‘allādan bir naşibe
fālib olub ve erkān-ı devletden sa‘adet-i imdād ve
şeref-i is‘ād bulub doquz eflāke pā-yi istiğna urur iken
63 evkāfdan doquz aqçe vazifeye kanā‘at kılub ‘arz aldum
ve berātı için dergāh-ı ‘ālem-penāha irsāl edüb vuşū-
lüne mutaraşşid oldum. Müddet-i tarāşşud münkażi
66 olduqda ve eyyām-ı intizār ser-encām bulduqda mü-
beşşirler ki müjde-i huşul-i maqşad yetürdiler baña
bir mişāl-i meymün ve berāt-ı hümāyün getürdiler
69 hilye-i ma‘arifle ārāste ve ziver-i ‘avātifle pırāste ‘anber-i
sevādında şıbgat-i والليل اذا سجي ve kāfür-i beyāzında
şafvet-i والصبح اذا تجلى şahifesinde suţur-i haţ şehāib-i
72 emţār-ı mevāhib ve huţuţunde efrād-ı noqaţ kel’ke-
vākib-i envār-i meţālib meşābe-i şadef-i dürrī idi
lü’lü-i sirāb ile memlü deryā-yi mekārım temevvüci
75 kenāra şalmış ve müşābih-i nāfe-i Hutēn müşg-ü nāb
ile dolu kāyid-i ‘izz-ü-ihtirām ile vārid olmuş. Fāti-
ha-i ‘unvānı kerime-i هوالحق المبين ve hātīme-i tārihi

50 şahīhdur VK : + ki L || andan VL : ve andan K || 51 şarīh
dür V : + ki LK || 52 nā-revā VL : + dür K || 55 Kıt‘a LK : beyit
V || 62 pā-yi K : — VL || 67 huşul-i maqşad V : teşrif-i beşaret
LK || 69 ‘avātifle V : irfān ile LK || 70 ve LK : — V || 71 şahife-
sinde VK : — L || 72 noqaţ K : noqta-i VL || 73 kel’kevākib-i Lk :
kevākib V || envār-i VL : umūr-u K || meţālib VL : meţālibi K || dürrī
VL : — K || 74 temevvüci VL : temevvüc edüb K || 75 müşābih-i
V : mümāsıl-i LK || Hutēn LK : — V || 76 dolu : dolub VKL || 77 ve K : — VL

- 78 ذلك فضل الله يؤتيه الغاية للمتقين gāyet-i maẓmūnu
 nihāyet-i mefhūmu من يشاء والله ذو الفضل العظيم
 انه من سليمان وانه بسم الله الرحمن الرحيم
- 81 (Naẓm)
 Zihī miṣāl-i ẓerif-ü-niṣān-ı ‘ālī-ṣān
 Zihī mūrāsele-i zevk-baḥş-ü-feyż-resān
- 84 Zihī hilāl-i sipihr-i ‘avātif-ü-eşfāk
 Zihī kilid-i künüz-i merāhim-ü-iḥsān
 Zihī şahife-i şāfi-dil-ü-şafā-engiz
- 87 Zihī ceride-i ‘anber-nisār-ü-müşg-efşān
 (Nesr)
 Hakkā ki ol āyet-i raḥmet nuzūlünden ḥātır-ı fatire
 bir nev^c meserret sirāyet etdi ki vaşfi ḥāric-i iḥāta-i
 taḥrirdür ve ol sermāye-i devlet vuşūlünden ḳalb-i
 münkesire bir sürür yetdi ki zikri mā-fevḳ-i iḥtimāl-i
 taḳrirdür
- 93 (Beyt)
 Nefse anuñla yeten zevkden oldum āgāh
- 96 قلت انى لك قالت هو من عند الله
 (Nesr)
 Mücmelen ümīd-i temām ile iḥtiyārsuz durdum ve
 ibrāz-ı ḥükm için mütevellī-i evkāf ḥuzūruna yüz urdum.
 Elḥaḳ mütevellī mülākātına fırsat düşmedi ve anuñ
 dāmen-i mülāzemetine dest-i neyl irişmedi. Ammā di-
 vān-ı iblāğına teheccüm etdüm.Çün enḥas-i evkātta
 102 eż‘af-ı aḥvāl ile ḥuzūrlarına gitdüm bir cem^c gördüm

78 ذلك LK: — V || maẓmūnu VL || الغاية للمتقين K: — V || 81 naẓm LK: — V || 83 ü KL: — V || 84 hilāl VK: celāl L ||
 avātif-ü VK: ü-avātif L || 85 kilid-i LK: hilāl-ı V || 86 şāfi-dil-ü: ḥāl-i dil V şāfi-dil K şāf-dil-ü L || 87 ü LK: — V || 88 nesr: —
 VLK || 89 nuzūlünden V: nuzūlünde LK || 90 bir nev^c meserret K: bir sürür V bin sürür L || vaşfi V: + ḳābil-i taḳrīr degül ve KL ||
 91 ve VL: — K || vuşūlünden VK: vuşūlünde L || 97 nesr: — VLK || 101-102 divān-ı iblāğına VL: divān-el-belāğata K || evkātta
 LK: evkātta V || 103 eż‘af-ı aḥvāl ile V: ve eż‘af-ı ḥālātde LK ||

- 105 hikāyetleri perişān ne şafādan anda eser ve ne şıdktan
anda nişān var. Cem'iyetleri dām-ı ḥiyel ḥuẓzār-ı
meclisleri اولئك كالانعام بل هم اضل harekāt-ı nā-hem-
vārları meşābe-i sūhān-ı rūḥ ve kelimāt-ı pūr-āzārları
108 müşābih-i emvāc-ı Tūfān-ı Nūḥ. Selām verdüm rüşvet
degüldür deyu almadılar, hüküm gösterdüm fā'idesüzdür
deyu mültefit olmadılar. Egerçi zāhirde şuret-i iṭā'at gös-
111 terdiler ammā zebān-ı ḥāl ile cemī'-i su'ālūme cevāb
verdiler. Dedüm يا ايها الاصحاب bu ne fi'l-i ḥaṭā ve çin-i
ebrūdur dediler muttaşıl 'ādetümüz budur. Dedüm
114 benüm re'āyetüm vācib görmüşler ve baña berāt-ı te-
kā'ud vermişler ki evkāfdan hemişe behre-mend olām
ve Pādişāha ferāgatle du'ā kılam. Dediler ey miskin
117 senün meẓālimüne girmişler ve saña sermāye-i tere-
düd vermişler ki müdām bī-fā'ide cidāl edesin ve nāmü-
bārek yüzler görüb nā-mülāyim sözler işidesin. Dedüm
120 berātumuñ maẓmūnu niçün şuret bulmaz. Dediler zevā-
yiddür ḥuşūli mümkün olmaz. Dedüm böyle evkāf ze-
vāyidsüz olur mı? Dediler zarūriyyāt-ı Āstāneden ziyāde
123 ḳalursa bizden ḳalır mı? Dedüm vaḳf mālın ziyāde
taşarruf etmek vebāldür. Dediler aḳçemüzle şatun almı-
şuz bize ḥālāldür. Dedüm ḥisāb alsalar bu sülükünüzün
126 fesādı bulunur. Dediler bu ḥisāb kıyametde alınur. De-
düm dünyāda daḥi ḥisāb olur zīrā haberin işitmişüz.
Dediler andan daḥi bākümüz yoḳdur kätibleri rāzi et-
129 mişüz. Gördüm ki su'ālūme cevābdan ḡayri nesne ver-
mezler ve bu berāt ile ḥācetüm revā görmezler naçār
terk-i mücādele kıldum ve me'yūs-u-maḥrūm gūşe-i

104 anda LK: elinde V || 107 pūr-āzārları VK: pūr-āvāzları L ||
108 müşābih-i LK : meşābe-i V || 110 şuret-i LK : — V || 113 muttaşıl
'ādetümüz V : muttaşıl bizüm 'ādetümüz LK || 114 re'āyetüm VL :
re'āyetümi K || 115 evkāfdan VL : ondan K || 117 saña V : —
LK || 118 bī-fā'ide V : fā'idesüz LK || 121 ḥuşūli LK : vuşūli V ||
123 ḳalursa LK : ḳalmasa V || 125 alsalar LK : alalar V || sülū-
künüzün LK : sülükünüz V || 127 zīrā VL : — K || 128 yoḳdur KL :
yoḳ V || 130 ve bu LK : deyu V || ḥācetüm revā V : ḥācetüm revā
ḳılmağın revā LK

- 132 'uzletüme çekildüm. Ben berätumdan ihānet çekdügüm.
içün andan münfa'il berätum benden fa'idesüz 'azab
gördüğü için benden hacil ol şahid-i mecrüh gibi tak-
135 rirden peşimān ben müdde'i-i kâzib gibi teşnî' den perişān
ol āyet-i mensüh gibi memnū'ül-'amel ben ümmet-i
memsüh gibi maqtū'ül-emel

138 (Kıt'a)

- Ben āna fitne ol baña āfet
Müteneffir ben andan ol benden
141 Ben āna guşsa ol baña miḥnet
Mütenekkir ben andan ol benden

(Nesr)

- 144 Elkışsa şiddet-i hirmān kemāle yetdükde ve deryā-yi
ḥayret tuğyan etdükde ḥātıruma bu yetdi ve ḳalbüme
bu ma'nî sirāyet etdi ki elbette maṭla'ı mekārîmiden
147 ṭālî' olan āfîtab-ı mekrümet ihticāb-ı şehāb-ı tîreyi ḳa-
bül etmez ve menba'ı merāḥimden tereşsuḥ ḳılan zülāl-i
merḥamet gird-bād-ı tezelsüldeñ ḡubār-ı fenā tutmaz.
150 'An-ḳarîb mānî'ine mānî' bulunur ve dāfi'ine dāfi' zāhir
olur.

(Kıt'a)

- 153 Hāşe lillāh kim ferāğat küncünün sükkānına
Maṭraḥ-ı mekr ola der-gāh-ı ḥilāfet-destgāh
Hāşe lillāh kim ḳanā'at gencinün müştāḳına
156 Ejder-i bî-dād ola tuğrā-yi ḥükm-i Pādişāh

(Nesr)

- 159 Hudāvendā maḥfi buyurulmaya ve mestür olunmaya ki vā-
rid olan berāt-ı Hümāyün maзмünü irsāl olunan 'arza

133 andan K: — VL || 134 gördüğü için benden K: verdüğü için
VL || 137 memsüh KL: mensüh V || 138 Kıt'a K: beyit V, — L ||
143 nesr: — VLK || 144 elkışsa K: — VL || 145 ḥayret KL: ḥayretüm
V || 146 ki VK: — L || maṭla'ı VL: meṭālî-ı K || 147 ṭālî' LK: meṭālî'
V || 149 fenā LK: — V || 150 — mānî'ine... zāhir VL: mānî' ref'
bulur ve dāfi' def' K || 152 kıt'a LK: beyit V || 153 ferāğat LK:
ḳanā'at V || sükkānına VK: müştāḳına L || 155 ḳanā'at LK: ferāğat
V || müştāḳına VK: sükkānına L || 157 nesr: — VLK || 158 olun-
maya LK: olmaya V

- muṭābık olmayub 'ibāretinde lâfz-ı zevāyıd vākı' olmuşdur
 ve lâfz-ı zevāyiddür ki anuñ mizān-ı taşarrufda mıkdar-
 162 rın nākış kılmışdur. Filvākı' eger lâfz-ı zevāyidden garaż
 bu ise ki vezā'if-i huddām ve revātib-i erbāb-ı tekā'ud
 ve iħrācāt-ı 'alīk-ud-devāb ve 'alef-i 'avāmil ve mā-
 165 yuħtāc ħafr-ü-binādan şoñra bendeye fā'ide müterettib
 ola ħaķıķatde der-gāh-ı mu'allādan böyle işāret olun-
 maķdur ki bende-i vācib-ut-taķşır Fuzūli-i ħaķır isti'dād-ı
 163 tekāddüm ve istiħķāķ-ı tekerrüm da'vāsın kıtur iken
 ve kendüzin ekser-i erbāb-ı istiħķāķdan muķaddem bilür
 iken merĥamet-i mülükānem ve mekrümet-i ĥusrevānem
 171 zühūra gelüb bu berāt-ı şehāvet-āyātı verdüm ve bu-
 yurdum ki min-ba'd rütbe-i iķtidārın ve pāye-i i'tibārın
 cemī'-i gedālardan belki behāyimden ve taşdan ve top-
 174 raķdan eĥass-ü-ednā bile ve bihüde taşarruf-u berāt
 kılmayub mertebesinden ħaber-dār ola. Ĥaķķā ki bu
 vākı'ada benüm çekdügüm renc-ü-melālet etdügüm ħarc-
 177 u-ĥasāret için degül maĥzā tahrīrinde Ĥazretünüz çek-
 dügi emek içündür ki zāyi' oldu. Nidelüm elden ne gelür
 ĥızāne-i ĥaybden 'ivāz müyesser ola ve ķālem-i ķazā
 180 tedārük kıla

(Mesnevi)

- 183 Serverā gerdiş-i sipihr-i kebüd
 Dā'im olmaz muvāfık-ı maķşūd
 Bağlamaz her şüküfe mīye-i ter
 Ekseri bitdügi yerinde iter
 186 Gerçi endüh-u-miĥnetüm çokdur
 Hiç kimden şikāyetüm yokdur

160-161 'ibāretinde ... mizān V: — LK || taşarrufda LK: taşarruf
 V || mıkdarın V: — LK || 162 kılmışdur V: kılmışdur LK ||
 164 'avāmil ve mā VK: — L || 165 bendeye VK: bendeye bir
 L || müterettib K: müretteb V,—L || 166 ħaķıķatde LK: bu şüretde
 V || 167 vācib-ut-taķşır K: vācib-ut-taķķır VL || isti'dād-ı VL:
 isti'dām-ı K || 169 kendüzin VL: kendüsin K || 171 gelüb K: ge-
 tirüb VL || 176 çekdügüm ... melālet: melālet çekdügüm renc-ü
 VL çekdügüm renc-i melālet-ü K || 177 degül V: + dür LK || 179
 ĥızāne-i ĥaybden V: — LK || 181 mesnevi V: Kıt'a LK || 183
 dā'im VK: her giz L || muvāfık-ı VL: muvāffaķ-ı K || 185 bitdügi
 LK: yetdügi V || iter K: yiter VL

- 189 Ṭālī'ümdür banā cefā yetüren
Her bir ānında biñ belā getüren
Yoksa der-gāh-ı Pādişāh-ı zemān
192 Lûṭfa menba'dürür mürüvvete kân
Var ümîdüm ki ol bülend-maḳām
Ola pâyende tā zemān-ı kıyām
Ser-ferāz ola cümle a'yānı
195 Bî-tezelzül cemī'-i erkānı

دم بدم دولتت مجدد باد
بالتی وآله الامجاد

B

Cevāb-nāme-i mektüb-i Ahmed Beg Mir-livā'-i Muşul iştiyāk-nāme
ez-cānib-i Mevlānā Fuẓūli-i Bağdādī raḫimehu

3. (جوابنامهء مکتوب احمد بك ميرلواء موصل اشتياق نامه از جانب مولانا فضولى)

(بغدادى رحمه)

- 6 Şükr kim re'yümce devrān etdi çarḫ-ı çenberī
Ṭālī' oldu feyẓ bürcinden sa'adet aḫteri
Geldi nā-geh bir hümāyün ṭā'ir-i ferḫunde-fāl
Ziver almış bir mübārek nāmeden bāl-ü-peri
9 Maṭla'-i envār-ı behcet maẓhar-ı āsār-ı feyẓ
İhtimāl-i naḳşdan 'ārī ma'āyibden berī
Fevz-ü-re'fet nuşḫası lûṭf-u- kerem mecmū'ası
12 Fazl ṭümārı hüner divānı ḫikmet defteri
Hem sevād-ı nūr-baḫşı zulmet-i Āb-ı Ḥayāt
Hem beyāz-ı rüşeni āyine-i İskenderī
15 Rāḫat-i dil ḫıfzına ḳat ḳat derünü bir ḫişār
Leşker-i ğam def'ine şaf şaf ḫuṭūṭı bir çeri

188 yetüren V: getüren LK || 189 bir ānında VK: berātında
L || 196-197 V:—LK.

1—2 Cevāb-nāme-i... raḫimehu V: mektüb-i manzüm-ü-men-
şür-i Mevlānā Fuẓūli raḫmet'ullāhi 'aleyh H || 5 devrān H: — V ||
8 almış V: etmiş HVT || nāmeden VVT: nāme-yi H || bāl-ü HVT:
bāl-i V || 9 maṭla-i HVT: maṭlaı V || 11 fevz-ü- HVT: fevz-i V ||
lûṭf-u- HVT: lûṭf-i V || 12 ṭümārı VVT: divānı H || divānı VVT:
ṭümārı H || 14 rüşeni VH: rüşen ez VT

- 18 Filmeşel her satrı bir naḥl-i ma'ārif mīvesi
Mücmelen her lāfzı bir dürc-i ma'ānī gevheri
Mescid-i Akşa gibi pākize şahn-ı soffası
21 Şaf şaf olmuş satırlardan pāye pāye minberi
Vā'iz-i idrākūn ol minberde taḥrīr etdügi
Bir du'ā kim şubḥ-u-şām olmuş melā'ik ezberi
24 Kaşı nūn ḳaddi elif gīsuları cīm ağızı mīm
Bir semen-ber nāzenin maḥbūba beñzer peykeri
Sırrı ifşāsında ḳılmış ağızınuñ terkin devāt
27 Kesbi sa'yinde dökülmüş ḥāme alınınuñ teri
Satırlardur muntazam yā her biri bir riştedür
Kim dizilmişdür aña esrār-ı ḥikmet cevheri
30 Vālih olmuş şafha-i ruḥsārına ehl-i naẓar
Tāze gelmiş çihre-i pākine ḥaṭṭ-ı 'anberi
Sözmidür merḳūm yā bīmāra göndermiş ḥakīm
33 Kāgaza şarub biraz pāre nebāt-ı sükkeri
Dil-güşādür neş'esi gūyā ki mażmūnundadır
Müşulī şahbālaruñ keyfiyyet-i cān-perveri
36 Yoḥsa taḥrīrin ḳılan Müşul meyinden nüş edüb
Mestlik vaḳtinde ol maḥbūba vermiş zīveri
Genc-i gevherdür gedālar nezri olmuş ḥıfz için
39 Möhr urmuşlar anuñ üstüne Beg Ḥazretleri
Ol felek- rif'at ki andan şadır olmaz ğayr-ı ḥayr
Yaḥşi fi'lūn yoḳdur andan özge aşlā maşdarı
42 Var ümidüm ki cemī'-i bī-nevālar üstüne
Tā-ebed memdūd ola zıll-i 'uṭṭufet-güsteri

(Nesr)

- 45 Ḥin-i ḥayret-i ḥirmān ve evān-ı hevān-ı hicran ki lisāna
ḳuvvet-i iḳtidā-yi cenān ve cenāna ḳudret-i ihtidā-yi
lisān mute'azzir idi ḳavāfil-i mesālik-i maḥz-i elṭāf ve
48 revāhil-i merāhil-i 'ayn-i aṭāf ile ihdā ve ithāf olunan
emti'a-i aḥbār-ı şıḥhat ve cevāhir-i āsar-i behcetūñüz
ḥüsn-ü vürüdu ile muḥarrık-i selāsil-i 'ubūdiyyet ve

19 soffası H: şafhası V || 21 idrākūn H: — V || 25-26 sırrı...
teri V: — H || 28 cevheri V: gevheri H || 27-34 V: mısra tertibi
H de 27-28, 33-34, 29-32 || 33 neş'esi: menşesi V menşe'i H ||
35-36 yoḥsa... zīveri V: — H || nüş edüb: — V || 39 ğayr-ı H:
maḥz-ıV || 43 nesr: — VH || 44 evān-ı V: aḥzān-ı H || hevān-ı V: eh-
vān-ı H || 45 iḳtidā-yı V: iḳtidār-ı H || cenān H: ḥayāt V || 49
selāsil-i V: silsile-i H

- 51 müceddid-i kavānīn-i muhālaşatumuz düşüb ol tarz hāme-i müşg-bāruñ ve ol nakş nāme-i meserret-āsāruñ her satrı 'urūc-i rütbe-i iktidāra bir nerdibān ve her lāfzı huşūl-i derece-i itibāra bir müjde-resān olmağın hıred-i hord-mik-dār ve 'aql-ı 'ākılı-şī'ār bu 'izzet ihtimālīn mütecāviz-ül-'āde ve bu devlet istihşālīn havşaladan ziyāde görüb
- 54 garka-i deryā-yi hayret ve ser-geşte-i bādiye-i dehşet
- 57 olmağda iken dest-i ğayret dāmen-i himmet tutub lāzım etdi ki istikbāl-i idrāk-i mażmūnuna cevher-i cān ve gevher-i revān nişār oluna ammā yine 'umūm-ı 'ināyet-
60 tūñüzden zimmetümüzde olan senālaruñ ve şümūl-i şefa-
katūñüzden niyyetümüzde olan du'ālaruñ tahvīf-i tev-
63 kām-ı sebātumuz vākı' oldı. İstid'ā olunur ki hemvāre
mażalle-i 'ulūvv-i rif'at ve sūrādiķ-i sümūvv-i devlet
66 atnāb-ı me'āsir-i hūsn-i fi'āl ve evtād-ı netāyic-i lūtf-i
hışāl ile mefāriķ-i kāffe-i zevi-l-i'tikāda ve rū'ūs-ı
'amme-i ūli-l-encāda muzıl ve mūmteḍ ola ve hemīşe
69 hadiķa-i hadaķa-i erbāb-ı nazār ve cinān-ı cenān-ı
aşhāb-i hūner reşehā-ı emtār-ı aşār-ı merāhim ve nefehāt-ı
ezhār-ı izhār-ı mekārīmūñüzden nezāret bula. Haķ-
72 kā ki zemān-i mubā'adet-i mülāzemetūñüzde müstemir
olan evķāt-ı zemīm ve hengām-ı mülāzemet-i mubā'a-
detūñüzde geķen sāt-ı ğayr-ı selīme ne kābil-i iħāta-i
75 tahrīr ve ne dāhil-i havza-i ķabūl-i taķrīrdür. Eger
kūdūret-i külbe-i aħzān def'ine 'azimet-i būstān mu-
şammem olunsa bu firāķ eserinden sīne-i cūyibār çāk
78 ve dide-i havz nem-nāk ve nihāl-i turunc türş-rūy ve
naħl-i ħurma perişān-mūy görünüb ne sebzelerde fe-
raħdan bir reņg bulunur ve ne bülbüllerde neşātđan

54 'ākılı-şī'ār H : 'ākile-şī'ār V || ihtimālīn H : ihtimāl-i V ||
55 devlet V : yolda H || havşaladan V : huşūldan H || 56 dehşet
H : vahşet V || 61-62 tevķifi V : tevfiķi H || 62 istibķā-yi V : istifā-yi
H || 65 atnāb-ı H : aħbār-ı V || 66 zevi-l-i'tikāda H : zevi itikāda
V || 67 ūli-l-encāde H : ūli-l-ittihād V || 68 nazār V : nazāra H || 70
nazāret V : nazāret H || 71-72 mubā'adet-i . . . mülāzemet-i V :
— H || 72-73 mubā'adetūñüzde V : + n H || 74 ķabūl-i V : — H || 77 ve
nihāl-i V : — H || 79 bulunur V : — H

- 81 bir aheng. Ve eger melâlet-i bâğ-ı 'adīm-ül-ferâğ def'ine
sâkin-i külb-e-i ahzân olmak murâd olunsa bu iştiyâk
istilâsından dil-i şem^c sūzân ve ciger-i pervâne biryân
84 görünüb revzenleri âh-ı serd çekmekte ve divârları
gerd-i küdüret dökme dedür. Göz huzūruñuzda olan
temettü'leri uyğuda görmege kâni'dür ammâ girye-i
87 bî-ihtiyâr uyğuya mâni'dür ve hâtırâ müşâhedeñüz ta-
hayyülde hâşıldur ammâ ne hâşıl tahayyül edüb ta-
hammül etmek müşkildür

(Kıt'a)

- 90 Ger şerh-i ğam eylesem aña pâyân yok
Ver şabr-ı hem eylesem aña dermân yok
Çün tecrîbe eyledüm vişâlünden ğayr
93 Endüh-i firâk derdine dermân yok

- 96 Tevaḳḳu^c ki maṭla^c-ı leṭā'if-i Rabbānī ve meşriḳ-i 'avā-
ṭif-i Sübhāniden şümüs-i vesāyil-i ref^c-i zulmet-i firâk
ve bûdür-i vesā'it-i iḳtibās-i envār-ı def^c-i iştiyâk ṭulū^c
ve zuhūr edince bu nehc-i ḳadīm ve cādde-i müstakīm
99 üzerine ḳadem-i himmet ve ḳalem-i şefaḳat sābit-ü-sāyir
olub ebvāb-ı tefāḳḳāud mesdūd ve esbāb-ı tezekkür
meḳḳūd buyurulmaya (Bāḳī devlet müstedām ve ikbāl
ber devām bād bi Rabb-il-'ibād).

- 102 باقى دولت مستدام واقبال بردوام باد برب العباد

80 aheng V: + bulunur H || 82 sūzân V: nūrân H || per-
vâne V: + vār || 83 büryân H: - V || çekmede: + dür
VH || ve divârları V: deyu araları H || 84 dür V: - H || huzurū-
ñuzda V: + hâşıl H || 85 ammâ girye-i H: ammâ ne hâşıl çün-
girye-i V || 86 ve hâtırâ H: hâtır-ı V || 87 ne hâşıl V: - H || 89
ḳıt'a: beyit V-H || 92 ğayr H: ğayrı V || 94 meşriḳ-i V: şeref-i
H || 95 sübhāniden V: sübhānī H || şümüs-i: ve şümüs-i VH ||
96 def^c-i H: ref^c-i V || 98 ḳadem-i V: ḳalem-i H || ḳalem-i
V: meveddet H || 100 bāḳī H: - V

C

Eyżan sûret-i mektûb-i merhûm Fuzûlî-i Bağdâdî ki be-merhûm
Âyās Paşa be-şarîk-ı 'ubûdiyet firistâde bûd

3 ایضاً صورت مکتوب مرحوم فضولی بغدادی که مرحوم آياس
پاشا بطریق عبودیت فرستاده بود

6 Tâ ki âbâ-i tãhire-i ecrâm-i eflâk ümmehât-ı tãhire-i âtes-
ü-bâd-ü-âb-ü-hâk ile etdügi es'ad-i ittişâl-ü-izdivâc ve
aḥsen-i ihtilâl-ü-ımtizâc sebebi ile mevâlid-i selâs er-
9 ḥâm-ı 'ademden nâzil-i şuffe-i vücûd ve bister-i 'ud-maḥ-
şâr-ı terbiyet-i tabâyi' ile mes'ud ola taraf-ı sâḥa-i sa'-
âdet turef-i tuḥaf-i 'âlem-i ğaybî ile müşerref ve şüret-i
12 ḥâl-i çihre-i baḥt-ı ḥasûd reng-i sevâd-ı nekbetle şü-
ret-i ḥâle muşahḥaf ola
(Mesnevi)

هميشت بهر ارباب موالات جناب تو بود در شکل جنات

15 سيه حال عدو چون خال روياد سوادالوجه في الدارين اوياد
Şad hezâr şirâr-ı şu'le-i şevḳ-i derûn ki dür-i dürc-i
ihlâşa münteşir (?) olmağla âsumân-ı 'ulüvv-i himmetde

18 Şad hezârân nihâl-i ravza-i
ş k i z m i ş ü ş a ş â t - i n a z r a t - i n u ş -
ratumuz müktesib olmağla büstân-ı neḳâ-i taviiyetden
21 şanevber-i nevber-misâl taşavvurdan mürtefi'dür ḥâk-i
âstân ki
(Mışra')

24 قباہ اقبال داند راستان
semtime şüret-i niyâzdan nişâr olunmağdan şonra
(Mışra')

27 هست معروض چا کری آنکه
Mübeşşirân-ı 'aşâyir-i şādumânî ki müyessirân-ı 'asâyir-i
emânîdür sarây-i ser degül belki serây-i sırra ve
30 güş-u güş degül belki güş-i hüşa resânide kıldı

8 bister-i: aslında mesten-i || 11 ḥâl-ı - aslında ḥâlî || 12 ḥâle: aslında ḥâle || 13 mesnevi: aslında beyt || 17 münteşir: mananın sakatlanmaması için müştebih olması kuvvetle muhtemeldir || 19 nazrat-i: aslında nuşret-i || 23 mışra': aslında— || 24 راستان: aslında -
رانتست ارار راستان || 26 misra': aslında -

33 çemen-i iqbāl iqbāl-i semen-i sūrūr ile Ravza-i Rizvāna muhākī ve devha-i iclāl ki menbit-i ehl-i t̄ahirdür münbit-i fer^c-i zākī olub būsṭān-ı devlet nūr-i nihāl-i behcet-fezā (ile münevver olmuş) ve āsumān-ı izzet nūr-i celāl-i z̄ulmet-zedā ile münevver olmuş

36 (Meşnevī)

شکر الله که زین لطیف خیر شایدار بر فلک رسام سر
اسب تازی بر آسمان تازم تکیه بر فرق فرقدان سازم

39 Müheymin-i Eḫad ve Şamed-i Lem yelid ve Lem yūled dergāhından mutaḫarra'dür ki hemişe ḫayme-i iqbāl finā²-i fenādan dūr ve k̄amet-i iclāl kabā-yi beḫā ile mestūr ola

42

(Kıt'a)

جناب حضرت عالی که هست چرخ شرف کنون نجم دگر یافت زینت انجمنش
زاصل طاهر او فرع تازه سر برزد نگاه دارد حق از نواب زمنش 45

کتاب کریم جا من سید حوی بیاناً بدیعاً للمعانی البدایع
صنایع نظم مع صنایع نعمة لقد جمعت فیها جمیع الصنایع

48 Şükür-i iltifāt-ı 'ālī ki ol melāz-ı e'ālī ve medār-ı me'ālī cenābından 'alettevātūr-i vettevālī bu mümteḫan-ı ḫurūf-ül-leyālī cānibine vārid-ü-nāzil olur ol mertebede

51

(Mışra')

بسالهای فراوان ادا توأم کرد

54 Lisān-ı şūrī dūreri-zarā'at irsālinden iki gün ḫāmūş olmağ-la ferāmūş olmak cerimesi isnād buyurulmuş ne diyelüm

34 ile münevver olmuş : 35 te de bulunduğundan bu birinci fazla görünüyor || 36 meşnevī : aslında beyt || 41 finā²-i fenādan : aslında ḫanā³-ı ḫanāndan || 43 kıt'a : aslında beyit || 45 نوابت aslında نوابت

(Beyt)

- 57 باراکر طعن فرامشکاریم زد دور نیست زانکه بایارش فرامش کرده ام اعیار را
Heyhāt heyhāt levḥ-i zāmīr naqş-i ihlāş ile الحمد لله ol
60 mertebede muḥarrer degüldür ki seyl-âb-ı firâk-ı şūrî
ile maḥv ola ve rûḥ-i ülfet-pezir râḥ-ı râḥat-resân-ı
maḥabbetle ol derece neşvân degül ki temâdî-i zemân-ı
dürî ile şaḥv bula

(Beyt)

- 63 دورم بصورت از در دولتسرای تو لیکن بجان و دل زمقیمان حصرتم
Mültemesdür ki durer-i şuver-i mekâtib-i maṭbû'a şimâr-ı
66 Riyâz-ı Rızvân gibi mâ-şadağ-ı لا مقطوعه ولا ممنوعه

D

Mektûb-i Mevlânâ Fuzûlî be-Ḳâzî
'Alâ'üddîn berâ-yı teḥnîyet-i velâdet-i ferzend

- 3 (مکتوب مولانا فضولی به قاضی علاءالدین برای تهنیت ولادت فرزند)

- 6 olub şemere-i âşâr-ı fevâ'id saçmaḳdadür ve ḥa-
diḳa-i faẓl-u-iḥsân şehab-ı lûṭf-u Rabbâniden tarâvet
alub dimâğ-ı ehl-ı imâni mu'aṭṭar kıлмаğa tâze tâze
9 şükûfe açmaḳdadur. Her âyine naqş-bend-i nigâr-ḥâne-i
vücüd kâr-gâh-ı ḳudretde her dem bir şüret-i müced-
ded çekmekden ḥâlî olmaz ve bâğ-bân-ı ḥadiḳa-i cüd
12 riyâz-ı ḥikmetde her sâ'at bir nihâl-i tâze dikmekden
melâlet bulmaz. Eger bu tarîḳa-i marziyye nehc-i istim-
râr bulmasa idi ve bû 'âdet-i ma'ḥûde müstemir olma-
sa idi beḳâ-yi şuver-i nev'îyye sûret-i ihtimâl bulmazdı
15 ve silsile-i nizâma istiḥkâm müysser olmazdı

(Beyt)

- 18 Bu baḥr-i nîl-gün bir mevc her sâ'at 'ayân eyler
Ülû-l-ebşâra bir bir keşf-i esrâr-ı nihân eyler

57 فراموشکاریم: فراموشکاریم 65 || دurer-i : aslında dür-i.

21 Beşâset-i çihre-i rûzigâr ve eser-i sürür-i ehâli-i 'izz-ü-
i'tibârdan havâşş-u-avâma bu maзмün vazıh olmuş
ve vazî-ü-şerîf bu şürete ittilâ bulmuş ki edeb-i hik-
24 met-i bâliğa-i Rabbânî ve meşîet-i kudret-i kâmile-i
Sübhânî müsted'i-i istidâmet-i revâc-ı şerî'at ve muhte-
27 zî-i is'ikâmet-i mülk-ü-millet olub halvet-serâ-yi fazîlet-
de müceddeden bir şem'i fûrûzân münevver etmiş ki
pertev-i zühürundan leme'at-ı feyz-i rûhânî cem'i-i âfâka
yetmiş

(Beyt)

30 Yine gül-zâr-ı cihân hurrem-ü-ğandân olmuş
Bir gül açılmış-u-âfâk gülistân olmuş

33 Mücmelen bu hikâyet kinâyetdür andan ve bu remz
dâ'imâ işaretdür aña kim tekmil-i esbâb-ı huşul-i gâyet-i
'izz-ü-iqbâl ve tetmim-i âlât-ı vuşul-i derece-i kemâl
الذى فاق كل من فى الافاق اقله
ya'nî اقضى قضاء المسلمين علاء العز والاقبال والدين رفع الله مدارج
39 اعلی شان اقباله dīvân-ı inâyet-i ezeli ve maşsem-i
'aşıyyât-ı lemyezeliden mevhibe-i ferzend-i dil-bend ve
'aşıyye-i halef-i şâlih-i sa'âdet-mend birle ser-efraz
olmuşlar ve deryâ-yı arzûda bedrağa-i tevfiğ birle gev-
her-i maşşûda dest-rest bulmuşlar

(Tarih)

42 Kâzî-i 'âdil 'Alâ'üddin-i 'âlî-ğadr kim
Hükm-ü maşbül-i kaçâdan haşıl etmişdür rızâ
Bir halef vermiş aña Izid ki zât-ı kâbili
45 'İlm kesbini hüner cem'ini etmiş iktizâ
Nağd-i kaçîzdür 'aceb mi ol muşahhar nuşfeye
Olsa târiğ-i vilâdet كوكب اوج قضا

22 kudret-i : talikatta hikmet-i || 30 açılmış-u : aslında açılmış

45 kesbini : aslında cem'ini || cem'ini : aslında kesbini

47 كوكب اوج قضا Bu doğum tarihi ebced hesabı ile 959 tutar.

48

(Sifr)

بزد دست امل بر دامن کام
نهال علم گل کرد و عمر داد

51

علاء العز والاقبال والدين

بدست آورد اصل مدارا

ز گلبرگی معطر شد دماغش

54

خدا دادش یکی فرزانه فرزند

خجسته طالع و فرخنده آثار

بمحمدالله که بخت نیک فرجام

جهانرا بخت آیین دگرداد

فراز تخت استقلال و تمکین

میسر دید اسباب بقارا

فروزان گشت از دولت چراغش

درخت نیت او شد برومند

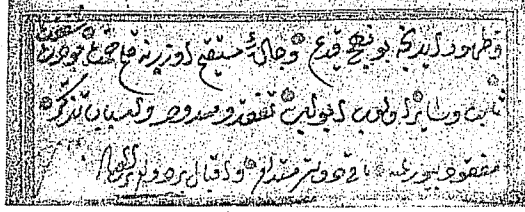
مبارک مقدم و پاکیزه دیدار

الهی تا جهان ماند یهاند

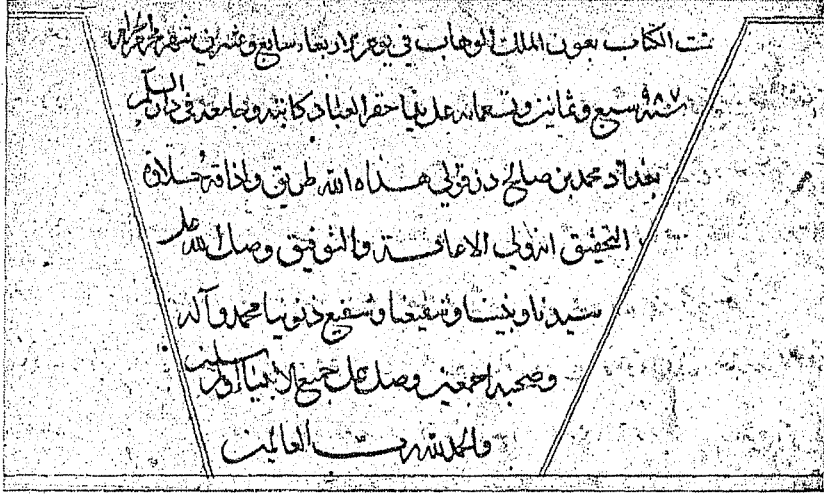
جهان او را بکام دل رساند

II (a)

جانان شد کف استمدک میرا و او به موصل اشیا و از جانب سولانا نصیر و اندک	شکر کیم با بخت اندی چرخ چن برینے
طالع اولدی فیض بر چندین سعاد آید	کلدی ناگره ماون طایر فرخنده فالک
ز بود الخش بر بهار لته نامردن بال برین	مطلعی افوان بخت مظهر آثار فیض
احتمال نقدیدن عاری به عایدن برینے	فون رافت لخبی لطیف کرم جموعه دینے
فصل طوماری هر دو بیانی کنگه در فی	هم سعادی نور بخش طلیت آب حیات
ضم بیاضی رویشی آینه اسکدری	راحت دل خطه وقت درویش بر
لشکر جم و فصد معصفت خطوطی برینے	فی مثل هر طری بر نخل عارفه سیوه
بجلا هر انطی بر درج سعایان کوه سردی	سیدنا افضی کوی تا کین سخن معصه
صفه صفت اولش سطر لردن بایه باره سبزه	واعظ اول نبرده نصیر اندوکی
برد عاکبه صبح و شام اولش سالک از برین	قائمی بون قدری الف کیسواری جم آفرینا
بر صمنبر نازنین محمود بر بکرین سبزی	ستری افشا سندن فاش آفرینک ترکون
کسب سعیندن دی کلمش جامد الیات درین	سطر لردن منتظم باهر برین برینشند
کیمه در لنتورن کا اسرار حکمت جوه درین	والله اولش صفی من خسار نه اهل ظند
تازه کلمش بجهن یا کینه خطه عت درین	سوز سید مرتبه هم با جان کوه درین حکیم
کافور صروب بر ناز باره نبات شکرین	دلکشاد و منشای کویا کوه درین
موسیقی صبیح الاله کیفیت جان برین	

Ahmet Bey Mektubunun ikinci nüshası
(Kütahya Vâhit Paşa Kütüphanesi No. 5535)

Veliyüddin Kütüphanesindeki Mecmuanın ketebesini

محمدوم علی الاطلاق . الذی کل من الخالفین . یعنی افضی فصیح طینز
 علاء العروا اقبال والدین . رفع الله مدارج اجلاله واطلاق
 اقاله دیوان عنایت اربلی . و من عطاات لم یزلین محبوبه
 فرزند دلیند و عطیه خلف صالح سعادت مند زله سر از ارادش
 و در مای ارزوده بدرقه قبولی توفیق برله گوهر مقصوده دست
 بولشکر تاریخ قاضی عادل علاء الدین عالی قدر کیم حکم
 مقبولی تصادف حاصل انشد در رضا بر خلف و برش کا ایزه
 که ذات قابلیه علم تعینی بنر کسبیبی انشرا تقفاه نند فاسیده
 همیمی اول مطهر نظمی . اوله تاریخ ولادت گوکب اوج
 شهر محمد ابرکت یک فرجام . بز دست مال بردن کلام
 جبارت آبی در کرده نهال علم کل کرد و نثر داد
 فرارحت استقلال و کسین . علاء العروا اقبال والدین
 منبر و بد اسباب تباریه . دست اور و اصل مدعا
 ووزان کنت اردون و اصل . رکطبر کی معطر شد دماش
 دخت بیت او شد برودند . خدا دادش کی فرزاده فرزند
 مبارک مندم و بگرفته و بداره . حجت طالع و فرخنده امام
 الهی جهان مادر ما
 جهان اور ابکام دل سار

م

باسمه جاندي وبتو
 ما في هذه الحجوة من الرفعة من الفقيه وند من الاخاديد
 المأثورة عن النبي صلى الله عليه وسلم وبعض الكرام
 المعبرة من الهدي والكافر سبت وند من الامم
 والدعوات المحرمة وند الفوق فخرها من الفقيه
 من الهادي عبد الجبار بحف التعداد في سنة
 الشروع في تجميعها في اول شهر رمضان من سنة
 ثمان ولسم ولسمها ببلده قسطنطينة صاها الى
 عن الفقرة والبسالة الا في الثالث المور من المكن
 في آخرها كونه في لدة مرة ورها في الفروع
 في سطح شهردي كالفعله الشرف حنح وبتو
 ببلده طبروز حفنة استعا من باب التور
 وذلك في الام ولاية ولي التور في الام
 محمد با ولا كذرت باقفا
 له تبايرد وبتو الله
 لا تقامه وبتو
 ابو رياح
 فاعتزنا

Esat Efendideki Mecmuanın muhteviyatından bâhis, fevâit kısmından, bir sayfa